

Avrapportering projekt inom Kunskapscentrum Små Avlopp – 2011

Möten med branschaktörer inom små avlopp

Det finns många sammanhang och tillfällen där branschaktörer inom små avlopp - teknikleverantörer, entreprenörer, grossister, lantbruksföretag och konsulter – möter myndigheter och kommuner. Det saknas emellertid en etablerad plattform för att föra dialog mellan bransch och myndigheter/kommuner i gemensamma utvecklingsfrågor. Det finns därför mycket att vinna på en utökad dialog. Projektet Kunskapscentrum små avlopp ser det som viktigt att få inspel från branschaktörer på de aktiviteter som genomförts i stort och i separata frågor. Därför har man arrangerat flera möten för informationsutbyte och diskussion kring utvecklingen av små avlopp i Sverige. Två av dessa redovisas nedan. Ett första informationsmöte genomfördes hösten 2009 i början av projektet Kunskapscentrum Små avlopp. Dokumentation från detta möte finns på www.smaavlopp.se.

Syfte

Syftet med de möten som genomförts med branschaktörer har dels varit att informera om Kunskapscentrum Små Avlopp och dess aktiviteter och att samla in tankar och synpunkter från branschaktörer. Dessutom eftersöktes en dialog och diskussion i avgränsade frågor som t ex vilka krav som kan ställas på utbildningar av entreprenörer och konsulter.

Genomförda aktiviteter

Under hösten 2011 hölls två möten med branschaktörer:

1. Information och dialogmöte – Branschaktörer små avlopp
2. Dialogmöte om utbildningskrav för entreprenörer och projektörer

Dessa båda möten beskrivs kortfattat nedan.

1. Information och dialogmöte – Branschaktörer små avlopp

Mötets syfte var att informera om nationellt pågående arbete genom; Havs och vattenmyndigheten, Kunskapscentrum små avlopp och Aktionsgrupp Små Avlopp. Dessutom var målsättningen att samla in branschaktörernas prioriterade frågor.

Inbjudan gick ut brett till teknikleverantörer och entreprenörer via e-post och den s.k. Avloppslistan, en nationell e-postlista administrerad av Avloppsguiden, samt via Avloppsguidens Bransch. Ett 40-tal personer medverkade på mötet, varav ett stort antal teknikleverantörer, några entreprenörer samt företrädare för HaV, LRF, JTI, KTH och konsultföretag.

Information om pågående arbete

Följande aktörer presenterade pågående arbeten:

- Aktionsgrupp små avlopp – presenterade hur initiativet drivit opinionsbildning på nationell nivå, för att få gehör för behovet att öka åtgärdstakten.
- Havs och vattenmyndigheten – presenterade hur HaV som ny myndighet tar över frågan om små avlopp från NV.
- Avloppsguiden – berättade om upplägg och tankar om den nationella konferensen Vatten Avlopp Kretslopp
- Kunskapscentrum små avlopp – Presenterade pågående arbeten för att utvärdera behovet och möjligheten att införa frivilligcertifiering inom avloppsteknik.
- Kunskapscentrum små avlopp redogjorde även för ett pågående arbete med att undersöka vilka nya teknikfaktablad som behöver tas fram samt ta fram något/några av dessa.

De bilder som visades publiceras under Dokumentation på www.smaavlopp.se

Diskussion – Vilka är branschaktörernas prioriterade frågor?

I en öppen dialog diskuterades vilka frågor mötets deltagare såg som prioriterade. Denna diskussion handlade i ganska hög grad om meningsmotsättningar mellan olika personer och grupper och inte i så hög grad om branschens gemensamma prioriterade frågor. Nedan görs ett försök att sammanfatta några ställningstaganden och åsikter från diskussionen.

Förslagen kunde delas upp i två kategorier:

- 1) Förbättra den nuvarande processen
 - 2) Ändra den nuvarande processen
- Dessa redovisas var för sig nedan.

1) Förbättra den nuvarande processen

I detta kan branschen göra en rad saker själva.

- Fastighetsägaren är en svag verksamhetsutövare och behöver stöd för att våga välja teknislösning och ev. ta lån för en ny avloppsanläggning. Om denne ansluts till kommunalt VA vet fastighetsägaren att drift och underhåll sköts av kommunen. Om FÅ i stället köper en enskild anläggning – blir denne själv ansvarig för att den passar för ändamålet, anläggs rätt och fungerar tillfredställande. Här behöver branschens aktörer erbjuda trygghet.

Trygghet för fastighetsägaren kan skapas genom:

- Sälja drift- och underhållskontrakt. Myndigheterna borde kunna förorda att tekniska system ska säljas med underhållskontrakt
 - Ansvariga myndigheter ger starka signaler om att avloppet ska lösas på ett godtagbart sätt
 - Certifierande och godkännande organ behöver komma till stånd och få allmän acceptans i Sverige
 - Teknikdatablad och information om vad konsumenten ska tänka på behöver utvecklas.
 - Kostnadsunderlag för att jämföra olika teknislösningar baserade på investering och drift och underhåll
- Trygghet/stöd för miljökontorens tillsynsarbete
 - Utredning om teknislösningars funktion som stöd för miljökontorens beslut
 - Lyfta frågan till Kn-politiker – dessa behöver ge stöd och mandat för utökade resurser hos miljökontoren - några kommuner är redan föregångare. Lyft fram dem som goda exempel!

2) Ändra den nuvarande processen

Detta kräver större tag och beslut från nationella aktörer.

Branschen kan vara medspelare, men inte driva denna utveckling själv.

- Kampanj under några år, ta bort tillsynsavgiften och/eller ge skatteavdrag – höja åtgärdstakt för att bygga bort undermåliga
- Tillsynen är en flaskhals, borde t ex kunna privatiseras eller i varje fall utreda om det är möjligt att lägga ut tillsyn på privata aktörer
- Tydliggörande/ändring av lagstiftningen så att fastighetsägarens ansvar för att ha en fungerande anläggning blir tydligare och att ha en olaglig anläggning innebär negativa ekonomiska och andra konsekvenser

2. Dialogmöte om utbildningskrav för entreprenörer och projektörer

Mötets syfte var att möjliggöra en dialog mellan myndigheter, teknikleverantörer och andra experter och att diskutera följande frågor:

- Vem eller vilka som kan/bör ge en utbildning med särskild status?
- Vilka krav som ska uppfyllas av en utbildning för att ge den en särskild status?
- Är personcertifiering på nationell nivå en bra framtida lösning eller finns det bättre alternativ?
- På vilket sätt och i vilket sammanhang ska denna diskussion tas vidare?

Medverkade gjorde aktörer från de största teknikleverantörsföretagen Uponor, Wavin, Fann, Pipelife, Baga samt representanter från ME, HaV, JTI, SITAC, Norrköpings kommun och Kunskapscentrum Små Avlopp.

Situationen idag

En redogörelse gjordes av Mats Johansson över hur det ser ut idag i Sverige kring utbildningar och utbildningskrav. Därtill gjordes en utblick kring hur det fungerar i Danmark och Norge.

Efter detta inleddes en diskussion

Resultat diskussion

Fråga - Vilka krav ska uppfyllas av en utbildning för att kommuner/myndigheter ska kunna ge den en särskild status?

Nedan listas konkreta saker som lyftes fram, för vad en utbildning bör innehålla som minimikrav:

- Hydrogeologiska kunskaper
- Lagstiftning
- Teknik och utförande

Vidare ansåg flera av mötesdeltagarna att det i en utbildning bör krävas:

- Avlagt prov – verifiering av kunskap
- Referensanläggning och/eller stickprov på entreprenörers arbeten

För att kraven i en utbildning ska hållas "levande" och aktuella även i det vardagliga arbetet förespråkas:

- Dokumentationskrav för anlagt avlopp – vilket tydliggör för entreprenören att det är dennes ansvar att göra rätt och föra vidare kunskapen om anläggningen
- Uppföljning/rapportering av byggda anläggningar – exempel från brunnsborrning, där SGU tar ansvar, rapportering sker till brunnsarkivet som finns tillgängligt för alla medborgare – ger ännu större vikt åt frågan.

Fråga - Vem/vilka ska ställa krav på vad en utbildning ska innehålla?

Några olika åsikter kom upp gällande vem/vilka som bör sätta upp kraven för vad en utbildning bör innehålla:

- Basen för kraven på utbildning bör vara tillsynsmyndighetens krav. Så länge vi inte har någon lagstiftning som ställer skall-krav i stället för bör-krav (som idag) är det 2 kap MB som gäller och bedömning i enskilda fallet.
- Entreprenören bör kanske ställa krav på vad en utbildning från teknikleverantörer ska innehålla. "Hur ska vi installera er anläggning så att den håller i 10 år"
- Branschen bör samlas och sätter ribban – ta fram mallar för minimikrav, ett standarddokument för vad som alltid ska ingå. Detta kan göras utifrån en dialog om "Hur stort problemet är; Ansvarsroller; Framtagande av mallar".

Fråga - Vem eller vilka kan/bör ge en utbildning med särskild status? Kommuner, Nationella myndigheter, Branschen?

Följande tankar lyftes gällande utbildning med särskild status och vem/vilka som bör hålla i sådana utbildningar:

- Vilket mervärde ger en oberoende utbildning? (oberoendet har inget egenvärde). Beroendesituationen som avtalen mellan fastighetsägare och entreprenör/teknikleverantör är viktigast. Ett mervärde skulle kunna vara att flytta ansvarsroller – om något blir fel får utbildaren få ta ansvar för att det blivit fel!?
- Omen miniminivå för kraven sätts av branschen och/eller myndighet kan detta användas (sedan spelar det ingen roll vem som håller utbildningarna)

- ME som branschaktör borde kunna ställa krav på utbildning. Svenskt vatten ställer krav på utbildning (svetsning PE-rör) branschaktörerna håller utbildningen.

Fråga - Drift och underhåll glöms bort i utbildningen av entreprenörer?

- Lätt att fokus läggs på anläggandet och att service och underhåll glöms bort. Driften av anläggningarna jätteviktig, hur se till att den sköts under avloppets livslängd? (ex på att slamavskiljare inte töms eller att kemikalier i reningsverk byts ut mot vatten).
- I Tyskland erbjuder en branschorganisation BDZ, utbildningar för drift och skötsel av små avloppsanläggningar. Detta skulle kunna utvecklas också i Sverige. Idag ska varje teknikleverantör erbjuda sin egen utbildning, vilket gör det svårt för entreprenörer och ev. företag som vill arbeta med drift och underhåll.

Fråga - Personcertifiering på nationell nivå, en bra framtida lösning eller finns det andra alternativ?

- Myndighetskrav på personcertifiering skulle kunna ge motsatt effekt - Om det blir för höga krav så har vi snart inga grävare alls, att gräva avlopp är inget statusjobb.
- En personcertifiering skulle bli väldigt omfattande. Ett par dagars kurs kan inte täcka upp så att en entreprenör kan installera alla tekniklösningar.
- Personcertifiering ska användas för att lösa en uppgift, inte säkert att det är rätt väg för små avlopp. Om det är gamla avlopp som är problemet och inte nyinstallationer så är inte personcertifiering rätt.
- Flera av de medverkande tror att en ökad tillväxt/ökad åtgärdstakt skulle gagna fler stora tillverkare vilket ger förtroende i branschen.

Diskussion - Förslag till fortsatt arbete

Lagstiftning/regelverk

- Blir fler regler tydligare eller krångligare? Danmark har tydligare regler men även mer resurser för frågan (vilket är ett resultat av en utbredd dricksvattenproblematik)
- Det tar lång tid att få till en ny lagstiftning (kanske 6-7 år). Förhoppningen är att HaV ska vara tydligare än vad NV

varit – vilket kanske räcker i stället för att vänta på en ny lagstiftning?

Uppföljning som piska/morot

- Skapa ett "brunnsarkiv" för avlopp för allmänheten kan vara ett första steg. Vem ska "äga" ett sådant register?

Stöd till olika aktörer – vilka behov finns?

Entreprenörer

- Lyfta goda exempel på entreprenörer "som kan lite mer" och överföra andra entreprenörer. Vem kan göra det? ME och andra branschorganisationer?

Miljöinspektörer

- Svårt för MoH att som myndighetskrav ställa tillsynskrav med så luddiga riktlinjer att utgå från. Det finns i kommunerna en tydlig önskan om samverkan/samsyn mellan kommuner, myndighet/bransch.
- Tydligare regler skull göra det lättare för MoH, både i enskilda beslut och i att "ta strid" mot politiken internt i kommunen.

Fastighetsägare

- Fastighetsägaren är en svag verksamhetsutövare – vore enklare för FÅ om vi stramade upp lagstiftningen – "Här bor jag och detta är vad jag har att välja på".

Tydliggörande av olika alternativ

För att komma vidare i utvecklingsarbetet finns behov av att tydliggöra några frågor:

- Vad en ev. personcertifiering kan bidra med att lösa för problem för bransch och myndigheter?
- Vad 2 kap MB innebär vad gäller de krav MoH kan ställa på att en sakkunnig eller motsvarande ska genomföra byggandet av anläggningen?
- Vem/vilka kan eller ska göra bedömningar om olika utbildningars status i relation till varandra och till myndigheternas krav?
- Hur kan bransch om myndighetssfär mötas i fortsatt dialog?

Slutsatser från branschmöten hösten 2011

Branschdialog har varit en relativt liten del av Kunskapscentrum Små Avlopps verksamhet. Arbetet som rört branschen har skett i specifika delprojekt så som Frivilligcertifiering, Kontroll och skötsel av avlopp och den nationella konferensen Vatten Avlopp Kretslopp som fungerat som en mötesplats mellan bransch, kommun och nationella aktörer.

Branschaktörerna inom små avlopp består av många aktörer och företag av varierande storlek och inriktning. Alla företag är inte samordnade utan några samverkar inom Aktionsgrupp Små Avlopp, andra inom MRV, Minireningsverksföreningen och andra är inte delaktiga i något branschsamarbete alls. Detta utgör en svårighet då man söker utveckla sammanhang för dialog och gemensam utveckling mellan bransch och myndigheter/offentliga aktörer.

Det finns mycket kunskap och ett stort engagemang hos teknikleverantörer och andra branschaktörer som är viktigt att ta tillvara. Det finns synergier och stora möjligheter med en ökad samverkan mellan offentliga och branschaktörer men detta organiserar inte sig själv och det har inte funnits en tillräckligt stor insats i projektet för att möjliggöra detta.

Kontaktperson

Vill du veta mer om dessa möten? Kontakta Mats Johansson, Avloppsguiden/Ecoloop mats@avloppsguiden.se